volstrekt niet iets bijkomstigs, dat men licht vergeten kon, maar een diep gewortelde overtuiging, die in allerlei opzichten helder uitkwam". Uit die overtuiging omtrent het karakter en de bevoegdheid der meerdere vergaderingen kwam het z.i. „voort, dat in den grondregel van de kerkelijke inrichting, volgens welken de generale Synode over de particuliere hetzelfde zeggen heeft als de particuliere Synode over de Classe en als de Classe over den Kerkeraad, aan die reeks niet werd toegevoegd: en als de Kerkeraad over de gemeente; want dit laatste zeggenschap was van ganschen anderen aard".[12])

En wat hij met dit zeggenschap „van gansch anderen aard" bedoelt, blijkt wel als hij de verhouding van de macht van kerkeraden en meerdere vergaderingen aldus omschrijft: De Kerkeraden zijn „de basis der organisatie. Bij de Classen en Synoden (berust) slechts een beperkte, bedienende, afgeleide, „lagere" macht".[13])

Nog aan één „groote" onder de leiders der Doleantie willen we het woord geven. En wel aan ds Sikkel. Hij schreef in het jaar 1893, dus één jaar na de vereeniging:

„Laat toch alle gedachte aan de regeerende synode worden losgelaten, want dat is niets anders als..... de paus.

De kerkeraden regeeren de kerken.

En dat doen zij enkel en alleen naar Gods Woord.

Daarom handhaven zij de belijdenis en oefenen zij de tucht. Maar dat doen zij weer alleen naar Gods Woord!

..... de kerkeraden maken nu verder de classen en synoden. Niet omgekeerd.

Classen en Synoden hebben hun bevoegdheid van de kerkeraden. Niet omgekeerd.

En dat wel in gebondenheid aan de kerkenorde, die in art. 84 alle heerschappij over eene kerk aan de andere kerken ontzegt.

Een synode, die dus wetten of regelingen voor kerkeraden of voor tuchtgevallen of voor verkiezingen of voor Zondagsviering of voor stemrecht in de kerken vaststelde, nam een onwettig besluit, en zette den pauselijken hoed op.

Een synode is slechts een tijdelijke samenkomst tot openbaring van het kerkverband, die niet de minste macht over de kerken heeft, maar een samenkomst van kerken is, om de beteekenis van het kerkverband voor het heil der kerken en de eer des Heeren te laten gelden en aan de roeping der gezamenlijke kerken naar buiten uiting te geven.

En als de vergadering afgeloopen is, dan is er geen synode meer; en dan is er geen classe meer; dan zijn er slechts kerken en iedere kerk, wanneer de opzieners saamkomen, kerkeraad. En die kerkeraad regeert zelf de gemeente naar Gods Woord in gebondenheid aan belijdenis en kerkenorde, maar zonder verdere bepalingen, dan die hij zelf moet maken".[14])

En om te laten zien met hoe grooten nadruk dit beginsel ook in latere jaren werd gepropageerd en vastgehouden, neem ik uit den overvloed van uitspraken ook nog deze:

„Er is boven dezen kerkeraad in de kerk geen enkele hoogere macht dan de macht van Christus alleen. De Classis en de Synode staan, om het met Voetius eens zeer scherp uit te drukken, niet boven den kerkeraad, maar beneden hem. Het is niet een opklimmende macht, zoodat de kerkeraad de minste macht heeft, de Classis en Provinciale Synode een hoogere macht en de Generale Synode de hoogste macht. Maar juist omgekeerd een afdalende reeks: de hoogste macht berust bij den kerkeraad, en van den kerkeraad daalt die macht af op de Classis, de Provinciale en de Generale Synode".[15])

Ruim twintig jaar later wordt nog hetzelfde geluid gehoord: „Als zoodanig bezit een meerdere vergadering, hetzij een Classis of Synode, hetzij particulier of generaal, geen de minste macht. Alle kerkelijke macht, door Christus aan Zijn Kerk geschonken, schuilt uitsluitend en alleen in de plaatselijke Kerk".[16]) „Een zelfstandige, een eigen kerkelijke macht hebben onze meerdere vergaderingen dus niet. Er is in de Kerk geen andere macht dan die Christus heeft geschonken". ..... „De kerkelijke macht berust bij de plaatselijke Kerk alleen".[17])

In het bekende „Kerkelijk Handboekje", uitgegeven door prof. Biesterveld en prof. H. H. Kuyper, wordt deze echt schriftuurlijke en daarom ook alleen gereformeerde, bij de doleantie weer in eere herstelde, visie op de regeering der kerk aldus weergegeven: „Die plaatselijke kerk wordt bestuurd door den kerkeraad. Deze is de eenige besturende macht in de kerk. Classicaal en provinciaal of ook synodaal kerkbestuur kennen de Gereformeerden niet. De bevoegdheid van de meerdere vergaderingen is altijd zelfs geringer dan die van den kerkeraad, want zij mogen alleen de zaken behandelen die in de mindere vergaderingen niet konden worden afgedaan, terwijl zij vele dingen niet kunnen doen, die alleen door den kerkeraad mogen geschieden, zooals censureeren der lidmaten, het beroepen van dienaren des Woords enz.".[18])

Met deze schriftuurlijke visie op de verhouding van kerkeraad en meerdere vergaderingen voor oogen vragen we ons thans af: hoe staat het nu met dat „bewezen worde", waarover in art. 31 van de Kerkenordening gesproken wordt?

Daarover de volgende week.

C. V.

12) De geldigheid van de oude Kerkenordening, p. 20.
13) De Rechtsbevoegdheid der plaatselijke kerken", p. 90.
14) „De Heraut", 794, 10-3-23. 15) Idem, 1248, 1-12-01.
16) Idem, 2356, 18-3-23. 17) Idem, 2357, 25-3-23.

18) Pag. XVI. We noemden alleen litteratuur uit den Doleantietijd. Dat in dien tijd het oorspronkelijke gereformeerde kerkrecht weer in eere werd hersteld betoogt Prof. Rutgers in nagenoeg al zijn werken. Men zie ook Dr F. L. Bos: „De practijken en besluiten der jongste Generale Synoden van de Gereformeerde Kerken in Nederland aan het geldende Gereformeerde kerkrecht getoetst" en „Toetssteen voor allen, oud licht over nieuwe kerkrechtelijke vragen".

UIT DE SCHRIFT

ongevraagd ontslag.

En dat niemand mag koopen of verkoopen, dan die dat merkteeken heeft.
Openb. 13 : 17.

De christenen, juist wijl ze Gods Naam over zijn werken hebben uit te roepen, mogen niet zich onttrekken aan het wereldleven. Het wereldSCH leven is wat anders dan het wereldleven. Ze moeten daarin trouw zijn. Worden ze weggestuurd, dan moet het niet wegens hun luiheid, doch vanwege hun trouw zijn.

Maar juist in die trouw (aan God) zal de meerderheid hen niet dulden, straks. Want teleologisch-gerichte cultuurbouw is geen zaak van losse individuen, doch van een hechte gemeenschap. Doch de volgelingen van het Beest zullen geen andere „gemeenschap" erkennen dan die uit den van God losgeslagen mensch is. In het negatieve zullen zij daarmee erkennen, wat vele christenen vaak nalaten te belijden, n.l., dat het geloofsartikel van „de gemeenschap der heiligen" van direct cultuurbelang is. En dat kerkscheuring (de wezenlijke, niet wat de hiërarchie daarvan máákt) ook altijd cultuurverlies is. En dat kerkherstel, ook wanneer het aantal der belijders slinkt, steeds weer tevens cultureel herstel in christelijken zin beteekent.

En juist uit haat tegen al wat werkelijk christelijk is, zullen dus door de antichristelijke leiding eenmaal Gods waarachtige belijders zijn geboycot, en hardhandig verwijderd worden van de cultureele werkplaatsen en — fondsen. Waarom? Omdat ze onbekwaam waren? Neen, maar wijl ze het gewaagd hebben, evangelisten te zijn, bijbelgetrouwe wegwijzers der cultuur. Daarom zijn ze op zij geworpen.

Wij weten, dat dit „standpunt" brutaal genoemd is. Het zou immers van de niet aan ons eigen confessioneel denken sympathieken te veel kwaad, en van de wèl aan onze confessie getrouwen te veel goeds zeggen: deze tijdelijke wereld kent — zoo zegt men — geen contrasten als tusschen hemelsch en helsch. Maar die zóó spreken, deelen ons „credo" niet. Zij kennen geen Woord Gods, dat in de „geschiedenis" historisch, d.w.z. uit eigen zaad continue vruchten wekkend, ingaat met effect. Het „Woord Gods", gelijk zij het zien, is geen „zaad van wedergeboorte". Een „keten van heil" wordt naar hun inzicht niet gesmeed, hier ónder de wolken. Wat hier beneden vrucht voortbrengt, dertig-, zestig-, honderdvoud, dát kàn naar hun gedachte geen zaad van boven zijn geweest.

Deze theorie zal 't niet uithouden tot het einde.

Want óók de Antichrist zelf, hoewel door deze theorie (die kerk-ontkrachtend is) zijn weg bereid zich vindend, zal toch, heeft hij eenmaal de macht, er over lachen, en uit dien lach de grimmige consequenties trekken. Hij zal wèl gelooven aan principieele contrasten. Hij zal afsnijden wie hem niet religieus vereert. En dan „op alle terreinen". Want de Antichrist zal geen filosoof zijn, die met den rug naar de wereld toegekeerd staat. Hij zal niet gelooven in de eenheid der cultuur, ook niet in een „transcendentale". Hij weet het wel: er is één natuur, maar er is meer dan één natuur-gebruik of natuur-bewerking. Het willen is den mensch ingeschapen, ook het cultureele willen; het behoort tot de natuur. Maar het cultureele streven is meer dan willen; daar zit doelstelling op langen termijn en op langen afstand in. En bij dat punt aangeland, stuiten we weer op de antithese.

Velen zeggen heden: ze bestaat niet. De Antichrist zal die leuze aanvankelijk met een glimlach laten begaan; ze baant hem het pad, wijl ze de kerk ondermijnt, haar actie lamslaat, en zijn recruten hem in breeden getale tegemoet helpt voeren.

Maar: als hij klaar is voor den start: dàn zal hij zeggen: er is de antithese. Dan gaan de concentratiekampen weer open — voor een kort verblijf. Men komt er niet meer uit, en toeft er maar een oogenblik: de oven brandt.

De antithese is geloochend door vele „christenen". Ze wordt straks gedicteerd door en aan de laatste heidenen.

K. S.

KERKELIJK LEVEN

Wat leeft er in de zendingskringen der synodocraten? VII.

De capitulatie voor het javaansche revolutie-geweld (bloedloos, maar niet minder geweld-dadig) is wel volledig geweest. De besprekingen, die te Batavia gehouden zijn waren niet „kerkelijk" in den zin waarin wij dit woord plegen te verstaan (d.w.z. ze gingen niet uit van het instituut, dat dr Bavinck heeft aangesteld als hoogleeraar). Van een volgen van den befaamden „kerkelijken weg", welks bindend gezag tegenover de vrijgemaakten als eerste axioma werd gepredikt — wat wel goed was, maar tóen niet meer dan een leus, omdat men tegelijkertijd den kerkelijken weg had opgebroken — is geen sprake geweest. De heeren hebben hun besprekingen gevoerd met vertegenwoordigers van andere dan gereformeerde zendingsinstanties, die op Java werkten, ter eener zijde en de vertegenwoordigers van andere dan gereformeerde kerken ter anderer zijde.

Welnu, „daarom" (ze biechten het zelf) gaat in de aangenomen conclusies ook „het algemeene voorop" en komt „het regionale" achteraan. Die duistere woorden komen kort en goed hierop neer: uitgegaan is „van de grootere verbanden" (!) en pas daarna zijn „de regionale regelingen" in beschouwing genomen. En nu zonder één woord fransch erbij: ze hebben de lijn van Middelburg 1896 heelemaal verlaten, en meteen de revolutie geslikt met huid en haar. Het plaatje in het Zendingsblad, dat van Middelburg een silhouet gaf door de zwarte drukinkt van het desbetreffende artikel was niet anders dan naief volksbedrog. Van Middelburg 1896 is niets meer overgebleven; de zaak der Gereformeerde Kerken was al verraden vóór men in Eindhoven samenkwam. Als Schilder langs den ordelijken weg voorstelt, dat langs den kerkelijken weg (kerkeraad van Kampen, classis Zwolle, particuliere synode van Overijsel) een stel afgevaardigden tot de orde geroepen wordt, dan vliegen ze op, en zeggen tot God en menschen: dat is revolutie. En als Bavinck gaat confereeren met menschen, met wie hij niets te maken heeft, en die hij slechts ontmoeten kan buiten den kerkelijken weg om, en straks met hen conclusies neemt, die den kerkelijken weg geheel en al negeeren en fundamenteel opblazen, wel, dan zingen ze een psalm. Ze hebben nu de hiërarchie officieel ingevoerd: eerst het geheel, dan de deelen. Maar dan niet eens de kerkelijke hiërarchie, doch de republikeinsche („staats"-verbanden, waarbij de kerken en zendingsinstanties binnen een „staat's"-gebied van te voren al bij elkaar gedreven waren).

Dit komt tot uiting in punt 6 van Hoofdstuk II der genomen Conclusies. Wij schrijven punt 6 hier letterlijk af:

„6. *DE VORM VAN SAMENWERKING:*

a. De kerken in Indonesië en de buitenlandsche kerken vormen samen een college van deputaten van de samenwerkende kerken, waarvan de leden bestaan uit deputaten van de synoden van de kerken uit Indonesië en deputaten van de synoden van de buitenlandsche kerken.

b. Dit college van deputaten van de samenwerkende kerken is geen autonoom lichaam. De leden van dit college zijn VOLLEDIGE VERANTWOORDELIJKHEID SCHULDIG AAN DE KERKEN IN INDONESIË. Terwijl de leden, behoorende tot de buitenlandsche kerken, over hun eigen arbeid RAPPORT UITBRENGEN aan hun kerken.

c. Het aantal deputaten van de kerken in Indonesië in het college van deputaten van de samenwerkende kerken wordt vastgesteld op niet minder dan ¾ deel van het aantal leden."

Men denke zich goed in, wat volgens dit systeem gebeurt met de bijdragen der eenvoudige menschen, die in de synodocratische groep nog hun offertje brengen voor „de Zending". Ze steunen financieel, ze bidden in de voormalige gedachtensfeer. Intusschen staan de zaken zóó:

1) hun deputaten mogen ginds niets meer doen in het verband der synodocratische groep. Ze hebben als groepje deputaten van de synodocratische kerken dáár niets meer te doen; ze kunnen ook nooit meer met de voormalige indische kerken, die zij door hun eigen nederlandsche kerken geplant zagen, samenspreken in een zelfstandig, een vrij en eigen zaken afhandelend contact. Ze kunnen alleen iets doen in reglementair vastgelegd contact met „kerken" van ALLERLEI gading. De confessie is heelemaal verdwenen, de oude kerkenordening, de zendingsorde is ook eenvoudig op zij gezet.

2) allerlei synoden sturen hun afgevaardigden naar één vergadering; d.w.z. synoden van allerlei confessie;

3) ook dan nog hebben die deputaten ginds als lastgevers hunner synode niets te vertellen;

4) want de indonesische kerken (d.w.z. die kerken van allerlei confessie) stellen hen AAN ZICH, en aan zich ALLEEN, verantwoordelijk.

5) zij mogen alleen maar RAPPORTEEREN aan de synodocratische kerken. Rapporteeren, meer niet. BESLISSEN doen de indonesiërs.

Dat heet dan samenwerken.

Het is precies wat D. E. C. zei: de synodocratische menschen mogen betalen. MEER NIET. De Soekarnisten spelen den baas. En opdat de nederlandsche, pardon, de buitenlandsche kerken ZELFS in dit toch al ontmonde College nooit te veel praatjes zouden krijgen, is bepaald, dat zij met elkaar niet meer dan ¾ gedeelte der leden der vergadering mogen vormen. Dit heet dan samenwerken: van te voren is reglementair vastgelegd, dat ge nooit anders moogt zijn dan een kleine minderheid in de vergadering.

Dit mooie college van offeraars (één op de 4, hoogstens) en van beslissende offerande-incasseerders (drie op de vier minstens) heet dan: Madjelis Wakil Wakil Geredja (M. W. G.): Raad van gedeputeerden der samenwerkende kerken. De synodocratische menschjes betalen dus krachtens een uit VIER formulieren van eenigheid opgebouwde overtuiging, en de dubbeltjes komen terecht bij een met geen van die vier, immers alleen maar met de 12 artikelen genoegen nemende combinatie (de twaalf artikelen, gelezen door den bril van Barth, zijn natuurlijk van de werkelijke twaalf artikelen onderscheiden zóóveel als dag en nacht van elkaar verschillen).

De deputaten der synodocraten veroorloven zich nog een klein knabbeltje aan dit fraais. Ze merken op, dat volgens het hier vastgestelde concept alleen de LEDEN van de M. W. G. verantwoordelijk zijn aan de „Indonesische" kerken (de synodocratische zendingsmenschen zijn dus verantwoordelijk, niet meer aan de synodocratische synode, o wee, daar gaat haar autoriteit, die zich zoo schrap zette tegen ons, maar aan de Soekarnistische kerken van allerlei slag). De deputaten zien liever de M. W. G. als zoodanig verantwoordelijk gesteld. Het interesseert ons maar een heel klein beetje of ze daarin slagen. Veel verschil maakt het niet uit tegenover hun eigen synode.

***

Ook over hoofdstuk III is iets te zeggen. Dit handelt „over de verkondiging van het Evangelie".

Wat in dit hoofdstuk allereerst opvalt, is: de onberedeneerde fixeering van de leer der pluriformiteit der kerk in haar miserabelsten vorm. Ge kunt deze leer op verscheiden manieren voordragen; de eene een tikje meer de orthodoxie respecteerende dan de andere. Hier is eenvoudig alles wat kerk heet, over en weer erkend als kerk; en is meteen gezegd, dat CHRISTUS ZONDER ONDERSCHEID AAN AL DIE KERKEN AMBTELIJK OPDRACHT GEEFT. Duursema teekent. De man die ons uitwierp. De uitspraak luidt:

DE ROEPING.

Aangezien de verkondiging van het Evangelie de roeping is van de kerken in Indonesië, ontvangen allen, die het Evangelie verkondigen, HET BEVEL VAN DEN HEERE JEZUS DOOR BEMIDDELING VAN DE KERKEN IN INDONESIË.

De deputaten hebben dit paragraafje zonder eenige aanmerking doen passeeren. Al die in Indië gevestigde „kerken" geven dus bevelen van Christus door. Hij geeft ze door haar „bemiddeling". Ook zonder dit laatste woord curieuselijk te onderzoeken, zouden we ds Duursema willen vragen: als nu eens al die door u en de uwen uitgeworpenen nog net op het nippertje naar Indië gegaan waren en „cand. H. J. Schilder" hadden meegenomen, zou het dan zóó staan, dat Christus hem hier zei: ge moogt niet, en ginds: ge moet? En zoudt ge hem hier uitsluiten en ginds helpen ondersteunen? Neen, dat is geen railleeren. Het raakt 't fijne puntje: wij zijn niet door Christus, maar door H. H. Kuyper weggezonden; die heeft alleen maar 'n synodegroepje ervóór gespannen en die hebben Christus' naam gebruikt.

Maar ge kunt hier zien, hoe gemakkelijk ze dat doen.

K. S.

herhaald advies, II (slot).

Thans het laatste gedeelte van ds v. Teylingen's artikel.

We hoorden hem vertellen, hoe het moest, als er geen tijd gelaten werd, of althans factisch niet beschikbaar was voor het volgen van een of andere procedure als ds v. T. voor den geest stond, een procedure voor het indienen van bezwaren tegen een kerkelijke uitspraak. In dat geval moest de bezwaarde, vond ds v. T., zich afvragen, of hij ook gebruik zou willen maken van de hem geboden tolerantie.

We merkten reeds op, dat dit advies een slag in de lucht is voor wie spreken wil over wat werkelijk gebeurd is: er is geen tolerantie gegeven. (Zie artikel prof. Holwerda, Ref. 19 Oct. '46). Bovendien is het gebruik maken van zoo'n mogelijke tolerantie uitgesloten, wanneer men het onderwerp, waarover de uitspraak loopt, MOET behandelen, en dan staat onder de verplichting, niets te leeren, dat niet heelemaal ermee overeenkomt. Het fabeltje, als ware er werkelijk en officieel tot ons gezegd: niet bestrijden, had ds v. T. ons maar moeten besparen.

Maar nu verder.

Ds v. T. schrijft nu schoone zinnen:

ds k. fernhout als getuige à charge contra de synodocratie.

Toen onlangs de bekende Ds K. Fernhout — den lezers van De Reformatie nog wel bekend uit de dagen, waarin hij in ons blad de rubriek Geestelijke Adviezen verzorgde — zijn negentigsten verjaardag vierde, had Dr B. Wielenga met hem een persgesprek voor het Gereformeerd Weekblad.

De interviewer heeft daarbij enkele malen getracht het gesprek op de kerkelijke gebeurtenissen van de laatste jaren te brengen en deze hebben hem ook, toen hij het besprokene verwerkte tot copie voor zijn blad, voor den geest gestaan.

***

Achter de schrijftafel heeft Dr B. Wielenga aan ons gedacht. Lees maar: „De geestesgesteldheid van Fernhout brengt natuurlijk practische bezwaren mee. Wilt ge een doel bereiken in deze wereld, dan moet ge eenzijdig durven zijn. Ge ziet het in de politiek, ook in de kerkelijke twisten, — de man, die alles op de spits drijft, zonder vrees iemand te beleedigen, die wordt bewonderd, gevolgd als een „heros".

Ik geloof heel zeker te weten, wiens beeld voor de schrijftafel van Dr B. Wielenga opdoemde, toen hij deze aesthetische, welgebouwde, in goeden toon gehouden volzinnen neerschreef.

Was Dr B. Wielenga niet bang dien man te beleedigen?

Dien man, van wien de diagnose luidt: hij durft eenzijdig zijn, drijft alles op de spits, heeft geen vrees iemand te beleedigen?

Ik ben bang, dat Dr B. Wielenga hier wat eenzijdig was, een bepaald persoon op de spits van zijn pen nam en misschien met eenige aesthetische vrees hem aldus beleedigde.

Maar ook gedurende het vraaggesprek met Ds K. Fernhout waren Dr B. Wielenga's gedachten bij de „Kerkelijke twisten". Tegen het eind stelde hij aan Ds K. Fernhout de vraag: „Hebt ge dan geen kruis in uw leven?" En dan volgt: „Ik dacht, dat hij zou zinspelen op de crisis in de Kerk. Daarover had hij reeds gesproken met bittere, droeve woorden. „Sedert de scheuring valt het mij zoo moeilijk met vreugde ter kerk te gaan. Het valt mij zwaar den ouden eerbied te hebben voor het Gereformeerde volk. Om beuzelingen elkaar los te laten en in zulke taal te strijden! Ik geloof dat de broeders, die ons met de hardste taal te lijf gaan, het meenen. Maar het is niet uit den Geest. Het is uit het vleesch".

Wij zullen niet trachten dit oordeel van Ds K. Fernhout te analyseeren. We nemen er nota van, dat hij bij het vriendelijke oordeel over onze subjectieve oprechtheid, vaststelt, dat onze strijd niet uit den Geest, maar uit het vleesch is. En dat Dr B. Wielenga dit oordeel doorgeeft zonder eenig bewijs uit de Schriften. We vermoeden, dat Ds K. Fernhout ook de Strijdende Kerk niet leest. En hebben over Dr B. Wielenga gaarne ditzelfde „oordeel der liefde". Maar wij leggen den vinger bij het oordeel van Ds K. Fernhout, dat deze twisting geschied is om beuzelingen. Dat is het oordeel van den nestor van de predikanten der synodocratische gemeenschap. De leerbesluiten der Generale Synode van 1942 waren beuzelingen. De binding daaraan een binding aan beuzelingen. Men heeft ons losgelaten — dat is een verzachte uitdrukking voor geschorst en afgezet — om beuzelingen. Men heeft cand. Schilder den toegang tot den kansel in Noordeloos en tot het predikambt in de Kerken geweigerd om beuzelingen. Men heeft sedert den tijd, voorafgaande aan de Synode van Amsterdam 1936 Dreigende Deformatie geroepen, van afwijking van de belijdenis geroepen om beuzelingen.

Zoo treedt Ds K. Fernhout op als getuige à charge contra de synodocratie, misschien nolens volens, misschien tegen wil en dank. En de tegen de Vrijgemaakten gerichte spits van Dr B. Wielenga's verslag keert zich tegen de synoden, die voor God en Zijn heilige gemeente tuchthandelingen verrichtte en bidbrieven liet uitgaan om beuzelingen.

Op één punt mogen we misschien het oordeel van Ds K. Fernhout verbeteren. Om die, volgens zijn zeggen, beuzelingen hebben degenen, die hij als het Gereformeerde volk betitelde, niet elkaar losgelaten, maar hebben de Synoden ons gelegd onder het oordeel van scheurmakerij en ketterij.

En op een ander punt hebben we, zeer bescheiden als tegenover een zeer oud man als Ds K. Fernhout past, een vraag. Sedert „de scheuring" gaat hij niet met vreugde ter kerk. Ds K. Fernhout heeft meer „scheuringen" meegemaakt. Ook die van 1926. Toen heeft hij de Synode, die Dr Geelkerken schorste en afzette, voorgezeten. Dat schorsen en afzetten zal hem leed hebben gedaan. Maar toen heeft hij gevoeld: het moest. En nadien heeft hij nog met vreugde en opgewektheid de kerken gediend. Waarom is die vreugde er thans niet? Ontbreekt thans het getuigenis der consciëntie, dat het om de Schrift, de Belijdenis en de eere des HEEREN alzoo moest? We vreezen, dat dat gebrek aan vreugde sedert 1944 óók een getuigenis is contra de synodocratie.

Overigens vinden we het niet zoo erg, dat Ds K. Fernhout niet meer „den ouden eerbied hebben kan voor het Gereformeerde volk". Want we gelooven, dat dat Gereformeerde volk, waartoe toch ook Ds Fernhout en wijzelf behoorden, vaak een Dagon was, over wiens val we ons maar verblijden moeten. We hebben wel eens teveel respect voor dat volk en daarmee voor onszelf gehad. En wel eens te weinig voor God den HEERE van Wiens gadelooze ontferming ook dat Gereformeerde volk alleen leven kan. Het is toch zoo heel anders of we spreken over des HEEREN volk en dat volk dan héél concreet zien, ontdaan van alle mythe, dan wel of we zoo eens komen te spreken over „onze menschen". Hetwelk onder bepaalde menschen te doen gebruikelijk was.

D. E. C.

Deze tolerantie vloeit voort uit een wijze zelfbeperking der kerk als 't gaat om dingen die niet 't hart van 't Evangelie raken.

Ja, wat is nu het „hart" van een voor goddelijken openbaringsinhoud aangenomen sententie? Als de synode bindende uitspraken doet, dan gaat het haar toch altijd om 't hart, althans om wat ze ervoor houdt? Ds v. T. merkt op:

Of een bezwaarde haar gebruiken zal hangt m.i. af, voor een zeer groot deel van zijn kerkbeschouwing. Is deze beschouwing individualistisch, dan zal hij de tolerantie afwijzen, zijn eigen argumenten voor doorslaggevend verklaren, niet zijn ambt neerleggen, maar integendeel zich daarin met een rechtstreeks beroep op Christus (desnoods buiten zijn gemeente om) handhaven en overgaan tot wat hij reformatie en de kerk scheuring noemt. Is zijn kerkbeschouwing evenwel schriftuurlijk-organisch, dan zal hij de tolerantie gebruiken, zijn argumenten voortdurend toetsen, de kerk tot z.i. beter of in ieder geval minder eenzijdig belijden trachten te brengen, en bedenken dat als in de kerk, nadat zij reeds gesproken heeft, Schriftargument tegenover Schriftargument komt te staan, het kerkelijk leergezag voorlopig moet praevaleeren.

Ik geloof dat niet, hoe mooi het ook lijkt. Nogmaals: er was in 1944 geen tolerantie: ze is zelfs voorgesteld (mijn advies van 13 Dec. 1943, tot voorstel gemaakt door ds D. v. Dijk) maar rustig geweigerd. Overigens: staan de dingen zoo simpel? Men kan gevallen hebben, waarin een prediker, catecheet, hoogleeraar met 't grootste genoegen eigen meeningen in discussie geven wil (geen „individualist" zijnde), maar ingeval van binding noodgedwongen — en dit juist daarom — aan de schapen denkt. Eigenlijk vind ik ds v. T.'s spreken hier „individualistisch"; want hij spreekt almaar over dien éénen man, die diepzinnig denken kan; maar hij moest het hebben over de kudde.

Wil ds v. T. eens zeggen, wie individualist is: de professor, die zich veilig verschuilt achter zijn tolerantie-schutje, terwijl hij weet, dat men zijn candidaten het vuur aan de schenen legt bij 't kerkelijk examen, dan wel de man, die zegt: wilt gij mijn candidaten bij 't examen de verzekering afpersen, dat de meening van hun professor levenslang door hen zal verloochend worden, wel, pak dan maar meteen mijzelf aan, zie, hier ben ik?

Nog eens, wil ds v. T. eens zeggen, wie individualist is: de man, die indut, als men zijn ambtsbroeders uit de bediening heeft gezet, omdat ze niet beloven wilden, zich te houden aan een duidelijk verbod, terwijl later hijzelf — die dutter — rustig dat verbod mag overtreden; dan wel de man, die verklaart: als gij in Christus' Naam hen uitwerpt, die niet willen behandelen als onweersprekelijk Woord Gods wat ik zelf weerspreken mag, wel, dan hoor ik bij die broeders?

Ds v. T. weet wel, dat ik dien eersten mensch individualist noem, zoodra ik zijn schema volg; en ook, dat ik hem zeg: gij zijt die man.

Wonderlijk, en ontdekkend voor de amsterdammers, is dit:

Dit alles waarde collega, heb ik willen betogen. En ik ben van mening dat dit zuiver-Gereformeerd en echt-kerkelijk handelen is. Inderdaad, 't had best kunnen zijn dat ik, zoals u het uitdrukt, „aan uw zijde gestaan had, als U in de meerderheid geweest waart". Ook dan zou ik scheuring ongeoorloofd geacht hebben op dezelfde gronden. Hoewel in dat geval, naar mijn overtuiging, er geen scheuring zou gekomen zijn, omdat de minderheid zich geconformeerd zou hebben in echt kerkelijk besef, behalve wanneer de kerk positief zou zijn gaan leren, wat in 1942 is afgewezen (b.v. verliesbare wedergeboorte). Ik schaam mij voor deze bekentenis niet.

Ik zou me er wel voor schamen. Want het blijkt, dat ds v. T. elken Zondag den Heere danken moet, dat zijn preekstoel (en avondmaalstafel) is beveiligd tegen de kwaaddoeners N. N., en in zijn hart denkt: maar àls die N. N. de meerderheid geweest waren, dàn had ik den Heere op 't oogenblik gedankt voor zijn wonderlijke leiding, die mij met hen vereenigd had. — Ja, maar, zoo zegt ds v. T., er zou dan geen scheuring geweest zijn. Bedoelt ds v. T., dat hij bij ons geweest zou zijn, indien de gravamina tegen 1942, b.v. van prof. Greijdanus en anderen waren aanvaard? Dan zou hij dus in dat geval hebben geprezen, wat hij nu in bond met de Overduin's etc. moet misprijzen. En nog steeds in het onderstelde geval zou hij zich

hebben verbonden tot niet binden, waar hij thans zich bond tot wel binden? Ik denk, dat dr Ridderbos zich elastisch distancieert van deze onderstellings-potentialissen.

Maar het fraaiste komt nog. Ieder weet, dat ds E. G. v. T. elken Zondag adem haalt in een kring, waar ze het kerkelijk belijden zóó weinig „ten deele" noemen, dat ze een kerk welbewust decimeeren om der wille van enkele zinnetjes, die ze later gingen wijzigen, maar toch dadelijk onverschrokken bindend maakten. En nu doet ds v. T. net, alsof het in dàt gezelschap zoo ruim ademhalen is, terwijl wij, die tegen de binding aan die zinnetjes optraden, en de schapen hebben beschermd tegen den dwang, om dat allemaal aan te hooren als goddelijke wijsheid, nu genaamd worden: onvoldoende doordrongen — nog wel vergelijkenderwijs — van het besef, dat het belijden maar ten deele is. De wereld wordt dus precies op haar kop gezet: hoor maar:

> Wel zou ik het dan, zoals mij uit de ontwikkeling der dingen blijkt, waarschijnlijk moeilijker gehad hebben dan nu, omdat ik maar moeizaam adem halen kan daar waar men niet voldoende bedenkt, dat alle kerkelijk belijden „ten dele" is.

Nu moet ds v. T. niet verwachten, dat wij op de ketting zullen springen naar het recept: geef u eens één citaat, waaruit blijkt, dat..... We nemen de moeite niet; we ontdekken te rechter tijd, dat hij niet zegt: gij, vrijgemaakten, bedenkt het niet, doch: gij bedenkt het niet voldoende. Ds v. T. moet dat nu heusch nog maar eens aan den Heere zeggen: dat op het examen de beroepen predikant van Noordeloos NIET en de het beroep opzeggende kerk WEL het belijden voldoende „ten deele" achtte. Misschien ziet hij de schim van dien voormaligen candidaat dan heusch naast zich op den preekstoel staan: soms gebeurt dat, als ge iemand beticht van wat ge zelf doet en ook helpt doen.

Met dezen stand van zaken voor oogen hooren we verder ds v. T. verklaren:

> Zo zou ik ook heus in staat zijn, als het de eenheid der kerk bevorderen kon, gelijk weleer Calvijn de Augustana te onderschrijven, hoewel ik meen dat daarin enkele dingen staan die uitgaan „boven hetgeen geschreven is".

We zullen maar niet ophalen, dat Calvijn, toen men hem wou binden, of anderen, later anders gehandeld heeft. Want wat geeft dat geroer? Als men iets onderteekent, dient vooraf eerlijk te worden gezegd, wat de handteekening inhoudt. Beteekent ze: instemming met de algemeene strekking, met b.v. de meeste artikelen? Of: aanvaarding van elken volzin als juist? Overigens moet ds v. T. maar eens curator van „Kampen" worden, en ons dan eens vertellen wat hij doet als een professor de Augustana onderschrijft, en Nauta een rapportje gaat opmaken om den man er vandaan weg te werken, met behulp van het „onderteekeningsformulier". Houdt toch op met de vlucht uit de werkelijkheid. En hang noch dr Ridderbos noch uzelf een toleranten-prosoopon voor 't gezicht. We gaan verder:

> Want ik ben er sterk van overtuigd, dat het kerkelijk belijden van de vroegste tijden af een voortdurend worstelen is geweest om de waarheid Gods te vertolken, waarbij ook wel eens „één-eeuws-meningen" zijn geleerd. U, collega, als historicus, weet daar toch wel van.

Hetgeen hier staat, kan blijkens het verband slechts dan als ter zake dienend erkend worden, als het beteekent: ik kan een belijdenis onderteekenen zonder wat er in staat te aanvaarden als evidente uitdrukking van Gods Woord. Dat is dus: haar principiele disputabelstelling. Geelkerkianisme over heel de linie. Dat een belijdenis één-eeuws-meeningen KAN uitspreken, is voor niemand iets nieuws, historicus of geen historicus. Dat ligt al in de erkenning van haar appellabel-blijvèn aan de Schrift opgesloten. Maar dat neemt niet weg: àls iemand zegt: wij gelooven met het hart en belijden met den mond, dan nemen wij dit alles aan als werkelijke uitdrukking van de Schrift; volgens ons inzicht is appèl op geen enkel ons bekend punt noodig. Wie het wèl op een bepaald punt noodig acht, onderteekent de door hem gewantrouwde passage NIET.

Overigens zegt ds v. T. te weinig, als hij verklaart, dat de kerk WORSTELDE. Dat is wel zoo, maar wie onderteekent zegt: in DEZEN heeft ze OVERWONNEN. Anders onderteekent hij niet, zoolang onderteekenen inhoudt wat het zeggen wil voor den synodalen-ouderling, die ds v. T. op een Zondagmorgen „opbrengt".

Dus: ds v. T. teekent met voorbehoud? Hij gelooft, maar is niet verzekerd? Als hij niet jongleert met het woordje „want", dan is dit de eenige conclusie; reden voor ons herhaald advies. Dit gaat in tegen alle onderstellingen van zijn ouderlingen, die de wacht houden dat de preekstoel wordt beveiligd tegen de boosdoeners van '44. — Tenslotte:

> Er zijn telkens misgrepen geweest, denk eens aan de geschiedenis van de oude concilies, die na verloop van jaren weer wonderlijk werden hersteld. Zo beschouw ik de wijze waarop in onze kerken in 1936 de zaak begon, ook als een misgreep. En ik mag bij u mijn dogmatisch standpunt tegenover 't „Praeadvies" wel bekend veronderstellen. Doch ik plaats mij in een worstelende kerk op de bodem van de feiten. Er is een beslissing gevallen. Het dreigde na Toelichting en Praeadvies een zeer eenzijdige te worden, binding aan een stukje dogmatiek en niet een overtuigend stukje! Maar de uitspraak zelf, in haar anti-remonstrantse strekking, had voor mij voldoende schriftuurlijke basis, om opposite vanuit het evidente Woord Gods onmogelijk te maken.

Hoe kan toch een goed beginner zóó slecht eindigen? Ds v. T. plaatst zich NIET op den bodem der feiten: als hij dat wel gedaan had, zou hij, inplaats van over een hem niet voorgelegde Augustana te redeneeren, het geval van den beroepen dominee van Noordeloos hebben ontleend: dat zijn de harde feiten. Dat gebaar in de richting van concilies, die den boel verknoeiden, terwijl het toch weer tercht kwam na jaren, is niet zakelijk: ik heb een poging gewaagd, 13 Dec. 1943, om de zaak in 't reine te krijgen, en dus om met OPSCHORTING der binding en van den dwang op candidaten geoefend, om zichte verklaren te BLIJVEN praten. Maar men moest en zou zich binden, aldus het harde feit van een brutaal besluit.

En dan moeten we tot overmaat van ramp nog lezen: de uitspraak inzake het „voor wedergeboren houden" was anti-remonstrantsch van strekking, en had DAAROM voldoende (laat ons zeggen: 51 pct.....) schriftuurlijke basis (!!!) om opposite uit het evidente Woord Gods onmogelijk te maken??? De brochure van ds v. T. destijds was dus een brochure, niet uit het evidente Woord? Wat deed ze dan op onze tafel?

Overigens beklaag ik de ouderlingen van ds v. T. evenzeer als hemzelf. Een POSITIEVE leeruitspraak, die men moest naspreken, of althans niet mocht tegenspreken, wordt hier aanvaard, niet om wat erin staat, doch om wat de „strekking" is? Nu begrijp ik waarom ds v. T. de Augustana kan onderschrijven: hij kan bijvoorbeeld de consubstantiatie-leer in haar anti-roomsche strekking aanvaarden als voldoende schriftuurlijke basis hebbende, voldoende om opposite vanuit het evidente Woord onmogelijk te maken? Ik kan hem meer uitspraken van anti-roomsche strekking presenteeren: barthiaansche b.v. Ook maar onderteekenen, als „de kerk" 't beveelt?

Hoe het zij, de gravamina tegen 1942 KUNNEN nooit juist argumenteeren, volgens deze logica, en de concilies van Berkouwer-Duursema zullen nooit „wonderlijk herstel" behoeven te geven. Opposite uit het evidente Woord Gods is immers „onmogelijk" (!). Het „neen" is onmogelijk, het „ja" dus ook, want als ik uit het evidente Woord Gods (is er soms ook een niet-duidelijk Woord Gods?) geen „neen" kan afleiden, dan kan ik er ook geen „ja" uit afleiden. Ds v. T. onderteekent dus „tusschen ja en neen". De barthiaansche professoren der herv. kerk kunnen vroolijk zijn.

Hier de nagift:

> Het spijt mij daarom zeer dat Prof. Veenhof in de „Reformatie" bij zijn weergave van mijn dogmatische bezwaren, hoe objectief ook, m'n in dit opzicht duidelijk uitkomende gevoelen heeft weggelaten en mij zo, ik vertrouw onbedoeld, onrecht heeft aangedaan.

Collega Veenhof kan des verlangd daar zelf wel op ingaan. Overigens vrees ik, dat voortaan niemand ds v. T. objectief kan weergeven na deze expectoratie. Verder:

> 'n Lange en diepgaande discussie was nodig geweest, die vooral door de vrijmaking werd onderbroken.

Waarom? Wij bij ons kunnen nu weer vrij spreken, en ds v. T. voelt zich niet onvrij; wat zou een diepgaande discussie verhinderen? De vrijmaking is juist de eenige voorwaarde geweest om de discussie weer vrij te maken, want anders waren we allemaal gebonden geweest, om niets te leeren dat niet heelemaal, etc. — Slotzin:

> In de kerk bracht zij de „vervangingsformule", als een belangrijke stap uit de gevaarlijk-dreigende eenzijdigheid vandaan.

Lees na dat zinnetje nog eens het artikel van prof. Holwerda, Reformatie, 13 April '46. Die zegt het wat anders: geen „belangrijke" stap, maar een goddelooze.

Prof. Holwerda had gelijk. En ds v. T. moet maar eens hardop zeggen, Zondagmorgen, dat hij de kinderen beschouwt naar een misschien wel één-eeuwbeschouwing, maar ze toch maar al vast daarnaar behandelt.

Maar geef mij liever een dominee, die mij Zondag zegt, wat hij zonder reserve met mij gelooft.

K. S.

ULTIMATUM: ZICH NEERLEGGEN.

Een van de kerken, waar al spoedig het geweld van de beruchte synodebeslissingen zich deed gelden, was die te Assen.

Een volledig overzicht van wat daar gebeurde, kan hier nog niet worden weergegeven. We herinneren alleen maar aan het feit, dat één der predikanten van deze gemeente, ds B. A. Bos, op 18 Aug. 1944 door de synode als lid geschorst werd, omdat hij zich gesteld had achter de actie der bezwaarden en ook op de vergadering te Den Haag was aanwezig geweest.

Nadat ds Bos den kerkeraad te Assen had aangespoord, zich openlijk vrij te maken van de beslissingen der synode, besloot de kerkeraad in meerderheid dit voorstel af te wijzen. Een deel der ambtsdragers conformeerde zich niet aan deze beslissing. Zij ontvingen ieder van den kerkeraad het volgende ultimatum:

„Verklaart ge U, zij het met behoud(t) van uw gevoelen, dat ge nader wilt toetsen, bij de inzake uw voorstellen (door U gesteunde voorstellen), door den kerkeraad genomen beslissing neer te leggen, met dien verstande, dat ge in prediking en pers, en allen ambtelijken arbeid, U zult onthouden van propageering der in uw voorstellen (door u gesteunde voorstellen) neergelegde gedachten en van nastreving der daarin aangewezen doeleinden, om blijvende bezwaren tegen de door U bestreden synodale beslissingen slechts te willen uiten in den kerkelijken weg van gravamen?"

Op deze voorgelegde verklaring werd antwoord verzocht „op Donderdag 31 Augustus a.s., des voormiddags 12 uur".

Toen de bezwaarden met „neen" antwoordden, volgde hun voorloopige schorsing. Hier volgt de tekst van het besluit tot schorsing van de ouderlingen:

„De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Assen in zijn vergadering van 1 September 1944 kennis genomen hebbende van de verklaring der Broeders G. Eshuis, A. Kieft, J. Sturing en B. Vos, dat zij zich bij de beslissing van den kerkeraad inzake de tot verbreking van het kerkverband leidende voorstellen van ds B. A. Bos, ingediend op de vergadering van 15 Aug. 1944 niet wenschen neer te leggen, maar van gevoelen blijven, dat zij zich aan de leerbeslissing inzake het Genadeverbond en het Zelfonderzoek door de Generale Synode genomen, niet kunnen binden en de tuchtoefening der Generale Synode over dr K. Schilder niet voor vast en bondig te kunnen houden,

spreekt uit, dat zij zich in deze uitspraken schuldig maken aan de in artikel 80 van de K.O. genoemde zonde van scheurmaking en besluit hen, tot volgens art. 79 D.KO. met een genabuurde Kerk een gecombineerde vergadering zal zijn, die hierover zal oordeelen, voorloopig te schorsen in hun ambt van Ouderling der Gereformeerde Kerk van Assen".

De haast was weer groot! De volgens art. 79 K.O. vereischte vergadering met den naburigen kerkeraad kon niet worden afgewacht. En dat, terwijl die vergadering één dag later gehouden werd: op 2 September 1944! Daar werd tot schorsing besloten. De tekst van dat besluit is practisch gelijk aan dien van het voorloopig vonnis van den kerkeraad te Assen. Het slot voegde er echter nog deze zinsnede aan toe:

„.....teneinde hun gelegenheid te bieden hun afdwaling te belijden en zich alsnog bij de beslissing des kerkeraads neer te leggen, waartoe de kerkeraden van Assen en Smilde hen met allen aandrang opwekken en waartoe zij van den Heere bidden dat Hij hen geve alles wat zij in dezen weg behoeven".

Ook hier is het bederf van het kerkleven weer duidelijk. „Zich neerleggen" of conformeeren — dat was al weer de ultimatieve eisch. Let op de duidelijke opsomming: „in prediking en pers, en allen ambtelijken arbeid, U zult onthouden van propageeren der in uw voorstellen (door u gesteunde voorstellen) neergelegde gedachten en van nastreving der daarin aangewezen doeleinden". De ambtsdragers mochten wel denken, dat de leer en tucht der synode onschriftuurlijk waren, en ze mochten ook wel een schriftelijk gravamen indienen, maar op huisbezoek en in de pers mochten ze niet zeggen en schrijven, wat hun innerlijke overtuiging was..... Voorts werden zij gevonnist vanwege hun gehandhaafde bezwaren tegen de synodale leer en tucht (ook de eerste!). En hun weigering wordt officiëel aangemerkt als zonde van scheurmaking, als een afdwaling, die zij zullen hebben te belijden!

Het is goed op deze uitspraken te letten. Want de verdoofde herinnering heeft zoo langzamerhand alleen maar de voorstelling overgehouden, dat die bezwaarde broeders „er uit liepen" en eigen kerkdiensten gingen houden, en dat ze dáárom wel als scheurmakers moesten worden gevonnist. Maar wij houden de synodale uitspraken in gedachtenis, waarin de weigering om binnen het kerkverband de genomen beslissingen uit te voeren kortweg aangeduid werd als „zonde van scheurmaking".

L. DOEKES.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

DE ACHTERGROND VAN EEN RADICALE ONDERWIJSVERNIEUWING. II.

Kindergemeenschappen.

Want die menschelijke samenleving, die dreigt ten onder te gaan door onderlingen haat en zelfzucht, moet gered worden. De Werkplaats wil evenals de N.E.F. medewerken aan de totstandkoming van een betere wereld, een nieuwe maatschappij. „Als wij het menschheidsprobleem willen oplossen moeten wij met het kind beginnen" [6]). „Kinderen kunnen de kernen vormen van een nieuwe, echte samenleving". De Kindergemeenschap „zal zijn als een nieuwe gemeenschap van hoop, die groeit te midden van de oude gemeenschap der wanhoop, waarin de ouderen leven volgens het

[6]) a. w. bl. 245.